

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЖЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 61 (1180)

Серада, 31 ліпеня 1957 года

Цана 40 кап.

Сусветны фестываль моладзі і студэнтаў

З шырокай рускай савецкай гасціннасцю сустрапа Масква пасланцоў моладзі, што прыехалі з усіх кантынентаў на пяты юнацтва.

З усіх канцоў свету ў Маскву з'ехалася больш 30 тысяч дэлегатаў і гасцей. Каля 70 тысяч юнакоў і дзяўчат прыехала з брацкіх саюзных рэспублік.

Наступіла доўгажданая 28 ліпеня. У гэты дзень на магістраль Масква адбылося ўрачыстае аўташасце ўдзельнікаў VI Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў. У аўташасце прынялі ўдзел пасланцы моладзі 121 краіны.

Святочна апрачаныя масквічы з букетамі кветак уздоўж усёй 20-кілометравай «трасы юнацтва» — ад Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі да Цэнтральнага стадыёна імя В. І. Леніна — гарача віталі прадстаўнікоў моладзі пачынаючы ад англійскай, нямецкай і іспанскай моваў да французскай, італьянскай і японскай моваў.

Бурліва запаленыя да адказу трыбунны. Духметровыя стрэлкі гадзінамі набліжаюцца да трох гадзін дня. На цэнтральнай трыбуне — арганізатары фестывалю — кіраўнікі Сусветнай федэрацыі дэмакратычнай моладзі, Міжнароднага саюза студэнтаў, члены Міжнароднага камітэта фестывалю.

У цэнтральнай ложы паяўляюцца кіраўнікі Комуністычнай партыі і Саветаў Урада — ганаровыя госці на ўрачыстым адкрыцці фестывалю — таварышы Н. І. Бельяев, Л. І. Брэннеў, Н. А. Булгакін, К. Е. Варашылаў, Г. К. Жукаў, Н. Г. Ігантаў, А. І. Кірычэнка, О. В. Куусінен, М. А. Суслая, Е. А. Фурцава, Н. С. Хрушчоў, Н. М. Швернік, Н. А. Мухітэдынаў, П. Н. Паспелаў, А. П. Кірыленка, К. Т. Маўраў, В. П. Мжаванадзе, М. Г. Перушкін. Присутныя сустракаюць іх бурнымі, працяглымі апладысмантамі.

Тры гадзіны дня. Адкрыццё фестывалю спазнілася на гадзіну па віне... масквіч, дзякуючы іх энтузіязму, з якім яны віталі гасцей, што ўдзельнічалі ў аўташасце па гароду. Але вольна па поўначай і поўднёвай трыбунах пачынаюцца перагукі двух груп фанфарыстаў. Не паспеў змоўкнуць гук фанфар, як заграмае медзь аркестраў, і на стадыёне ўстаўляе галаўная калона сцяганосцаў. Па трыбунах пралятае шквал прытанцаў.

Закончыўшы ўрачысты марш, галаўная калона сцяганосцаў спыняецца. Пад бурны апладысменты стадыёна па арону ўстаўляюць калоны ўдзельнікаў аўташасця. Неапісалыя жыццёвыя відэахронікі праходжання дэлегатаў. Яркія нацыянальныя касцюмы, народныя аркестры, флагі, танцы і скокі...

Урачысты парад заключае дэлегацыя моладзі Саветаў Саюза.

Удзельнікі фестывалю выстаўляюцца на зялёным полі стадыёна. З трыбун і калонаў выбягаюць дзяўчаты ў нацыянальных касцюмах народаў СССР і ўручаюць гасцям кветкі.

Да мікрафона падыходзіць старшыня Камітэта маладзёжных арганізацый ЦСР Сергей Рамановіч. «Мне выпалі вялікі гонар, — гаворыць ён, — ад імя Міжнароднага камітэта VI Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў, ад імя савецкай моладзі сардэчна вітаць нас і скажаць вам: «Калі ласка, дарэгія сабры!»

Ад імя моладзі Аўстраліі і Акіяніі выступае Чарльз Брэндан (Аўстралія), Азіі — Чынтамоні Паніграхі (Індыя), Амерыкі — Рожа Ферейра (Бразілія), Афрыкі — Камфорт Тая (Гана) і Еўропы — Антуан Омю (Францыя).

Присутныя сустракаюць прамовы аратараў бурнымі апладысмантамі. На стадыёне ўзняўся аўтанім — слова прадстаўляюцца Старшынні Празідэнтума Вархунага Савета СССР Кліменту Ефрэмавічу Варашылаву. Ад імя Празідэнтума Вархунага Савета СССР, Урада Саветаў Саюза, ад імя ўсяго савецкага народа і ад свайго асабіста ён цёпла вітае ўдзельнікаў фестывалю і жадае ім добра і з карысцю прасвецці святочныя дні.

Радыёупраўленне паведамляе аб фінішы Міжнароднай эстафеты дружбы. І вось эстафета ў Маскве, на свяце юнацтва, Бегуны, веласіеды, матацыклісты паяўляюцца на стадыёне. Пад апладысменты яны накіроўваюцца да цэнтральнай трыбуны і ўручаюць эстафету арганізатарам свята.

Наступае самая ўрачыстая хвіліна. Пячу гучаць фанфары. Погляды ўсіх накіраваны да мачты, па якой павольна ўзняўся белы сцяг з эмблемай фестывалю. Свята міру і дружбы адкрыта! Звыш 100 тысяч чалавек на розных мовах

спяваюць Гімн дэмакратычнай моладзі. Пасля перапынку адбыліся масавыя гімнастычныя выступленні савецкіх спартсменаў. Яркую маляўнічую сюіту «Цвіці, наша маладосць!» паказуў вельіарны танцавальны ансамбль, складзены з харэаграфічных калектываў усіх брацкіх саюзных рэспублік СССР.

Адкрыццё VI Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў ператварылася ў магутную дэманстрацыю аднаення моладзі ўсіх краін за мір і дружбу паміж народамі, за светлую будучыню чалавечства.

Другі дзень VI Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў быў насычаны цікавымі падзеямі. Адбылося адкрыццё міжнародных мастацкіх конкурсаў, філатэліяцкай выстаўкі ў бібліятэцы імя В. І. Леніна, фотавыстаўкі ў залах мастакоў на Кузнецкім мосце. На тэрыторыі Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі, у клубе, дамах і палатах культуры праходзілі сустрэчы паміж дэлегацыямі розных краін. Шматлікімі былі мастацкія выступленні ўдзельнікаў фестывалю.

Сотні саброек вачэй сацылі ў гэты дзень з зграбнымі рухамі егіпецкіх танцаўшчыц, якія выступалі на адкрытай эстрада Цэнтральнага парка культуры і адпачынку імя Горькага. Танец «Нявеста Ніла», «Вясельнае шасце» — народны танец Заходняй Сахары — вельмі спадабаўся масквічам. Выклікала захапленне майстэрства выдатнай егіпецкай танцаўшчыцы Наімы Акеф.

На плошчы Маякоўскага выступілі пасланцы моладзі Кітайскай Народнай Рэспублікі. Масквічы гарача прымалі песні, танцы, мазьку кітайскіх саброек.

У памятканні філіяла Мастацкага тэатра імя М. Горькага адбыліся першыя нацыянальныя канцэрты дэлегатаў Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, Гванды — масквічы, карэйскія і румынскія юнакі і дзяўчаты — цёпла сустрапі выступленне нямецкай моладзі. У заключэнне маладыя выканаўцы і гванды разам праспявалі Гімн дэмакратычнай моладзі.

Ва ўсім народным мастацтве пудоно праўляецца душа народа. Няхай наша мастацтва дапаможа нам лепш зразумець адін другога. Няхай на час фестывалю ярка расвітваюць маладыя таленты свету! — з гэтымі словамі выступілі на адкрыцці фестывальных мастацкіх конкурсаў член Міжнароднага камітэта фестывалю Эктар дэль Кампэсіава. Ён пажадаў удзельнікам конкурсаў, юнакам і дзяўчатам многіх краін, якія сабраліся ў Калонійнай зале Дома саюзаў, вялікіх поспехаў.

Адкрыццё міжнародных мастацкіх конкурсаў праходзіла таксама ў Вялікай зале Маскоўскай кансерватарыі.

3 30 ліпеня каля двух тысяч выканаўцаў пачалі паказваць сваё майстэрства ў 22 відэа мастацтва.

На блакітным фоне вырсоўваецца белы гоуб — вясту міру. Як сонца, успыхае эмблема VI Сусветнага фестывалю моладзі. У яе прамянях перад глядацкай з'яўляюцца ў яркіх нацыянальных касцюмах сербы, харваты, чорнагорцы, македонцы... Так пачала свой фестывальны канцэрт у філіяла Малага тэатра мастацкай самадзейнасці Югаславіі. На сцэне змяняюцца адзін другога маладзёжныя ансамблі народнай песні і танца з Заграба і Белграда.

Савецкія юнакі і дзяўчаты, дэлегаты

фестывалю з Кітая, Чылі, Францыі і іншых краін, якія сабраліся на нацыянальны канцэрт югаслаўскай моладзі, узаагародзілі гарачымі апашымі выканаўцаў танцаў, пастаўленых югаслаўскімі харэаграфамі.

У Сакольніцкім парку культуры і адпачынку адбыўся першы канцэрт юных балгарскіх музыкантаў. Канцэрт прайшоў з выключным поспехам. Украінскія дзяўчаты і маскоўскія школьнікі паднеслі сваім юным сябрам букеты кветак.

Узаемная прыхільнасць, адкрыты саброек абмен думкамі — вось што характэрна для сустрэч паміж дэлегацыямі на фестывалі. Кожны дзень будзе праходзіць многа такіх маладзёжных сходаў. Яны наладжваюцца па ініцыятыве дэлегатаў, заклікаюць саздзейнічаць знаёмства, збліжэнне дэлегатаў, выяўляюць пунктуаў погляду на самых розных пытаннях.

Сустрапілі кітайская і англійская дэлегацыі.

Юнакі і дзяўчаты Карэйскай Народна-Дэмакратычнай Рэспублікі запрасілі ў гэты дзень савецкай дэлегацыі. Колькі цёплымі было ў гэты сустрэчы саброек! Малады Карэй абдымала, паціскала рукі маладым рабочым, калгаснікам, інжынерам Украіны, Сталінградскай, Варонежскай, Балцінскай і іншых абласцей. Чулася карэйская, руская і ўкраінская мова.

Рабочы завод «Калібр» прымаў фестываль — маладых саброек — удзельнікаў фестывалю.

На маскоўскім заводзе «Баучук» пабывала вялікая група маладых французскіх хімікаў. Пасля скажання экскурсіі па працах гэці доўга гутарылі з дырэктарам і работнікамі завода.

(ТАСС).

На здымку: моладзь Беларускай ССР, РСФСР, Грузіі і Узбекістана на стадыёне імя Леніна ў Лужніках.

ЗДАБЫТКІ І ТРАДЫЦЫІ НАШАЯ ЛІТАРАТУРЫ

Пачаснае месца ў савецкай літаратуры займаюць творы, у якіх адлюстравана гераічная барацьба народа за савецкую ўладу ў незабываных мужных дні Вялікага Кастрычніка, у суровыя часы грамадзянскай вайны і іншаземнай ваеннай інтэрвенцыі. «Жалезныя патокі» Серафімовіча, «Чынаеў» Фурманова, «Разгром» Фадзеева, «Штурм» Біль-Беладарскага, «Любоў Яўнава» Трашэва, «Бронепоезд 14-69» Іванова — гэтаепа ўзброенага змагання народа за перамогу сацыялістычнай рэвалюцыі.

У беларускай літаратуры тема Вялікага Кастрычніка і грамадзянскай вайны адлюстравана ў многіх творах, найбольш значныя з якіх — апавяданні М. Лынькова «Над Бугам», «Гой», «У матачку», «Чыгуначныя песні», «Крот», «Вастармайстар Бадай», «Маладосць», апавесць Я. Коласа «Дрыгва», п'еса К. Крапівы «Партызаны», п'еса П. Глебкі «У тыя дні», «Над Бярэзай-ракой» і інш. Кожны з п'еснікаў, у адпаведнасці з асабістымі свайго таленту, мастацкай манерай, стылю, па-свойму падыходзіў да паказу найважнейша гераічнага мінутага народа. Так, Міхась Лынькоў апавяданні аб грамадзянскай вайне падкрэсліў вялікую ачынальную сілу сацыялістычнай рэвалюцыі, яе гуманістычны і інтэрнацыянальны характар. Нават такую «прарамачную» чалавечую, як Васява Шкэтаў «Над Бугам», чалавечую «дню», выкінутаму за борт жыцця капіталістычным светам, соваецкая ўлада адкрыла вочы, дала магчымасць стаць паўнапраўным членам новага грамадства, за якое ён, уседламычы сутнасць вельічнага ўсенароднага змагання з эксплуатацарскім ладом, аддае маладзёжжэ.

Сацыялістычная рэвалюцыя, падкрэслівае М. Лынькоў, — гэта рэвалюцыя не толькі сацыяльная, але адначасова і рэвалюцыя чалавечай псіхалогіі, чалавечай розуму. Стары шавец Мотэў («Гой»), маральна падаўлены чалавек, прыдушаны цяжкім жыццёвым лясам. Псіхіка яго зьяўлялася забаваным і рэлігійным дурманам. Наступова ён на ўласным вопыце пераконваецца, што праўда на баку савецкай ўлады, на баку камуністаў.

У апавяданні М. Лынькова аб грамадзянскай вайне паяўляюцца новыя героі — чалавек з народа, які гатовы на любую ўрачы дзею перамогі справы рэвалюцыі. Такім выступае семнаццацігадовы камандзір, кудзміч Васяка Вераб'юў, які адзін знішчыў дзесяткі беларускіх жаўнераў, і хоць сам загінуў, але не даў ворагу праваць фронт.

Асабісці гэтых ранніх апавяданняў М. Лынькова ў тым, што ў іх падзеі ладаюцца на ўзвышала-эмацыянальным плане, а становіцца вобразы авяены рэвалюцыйнай раматчыкай. Гэта надае творам вялікую цэльнасць і ўхваляванасць, шчыраць і непаўнасьці.

Апавяданні М. Лынькова аб барацьбе народа за савецкую ўладу ў Беларусі, а таксама некаторыя апавяданні Я. Коласа, Эм. Якубі, Б. Чорнага на такую-ж тэму — важныя вяхі ў асвятленні гістарычных падзей 1917—1920 гг. Аднак гэтыя творы не ахоплівалі падзей у іх шырокім, глыбокім развіцці; яны не стваралі, у сіду сваіх невялікіх памераў і асабісціскага жапра, больш-менш поўнай карціны ўсенароднага змагання савецкіх людзей за гістарычную перамогу і здабыткі Вялікага Кастрычніка. Перад беларускімі пісьмен-

Старонкі гераічнай барацьбы

А. СЕМЯНОВІЧ

нікам паўстае пачаснае задача: у высокамастацкіх эпічных творах паказаць гераізм народа, яго самадданую барацьбу са шматлікімі ўнутранымі і знешнімі ворагамі першай у свеце сацыялістычнай рэвалюцыі. І ў хуткім часе такія творы паяўляюцца ў беларускай літаратуры. Да іх у першую чаргу адносяцца апавесць Я. Коласа «Дрыгва» (1933) і п'еса К. Крапівы «Партызаны» (1937). Абодва пісьменнікі ўзялі матэрыял з часоў беларускай акупацыі, бо гэта адзін з найбольш характэрных этапаў грамадзянскай вайны ў Беларусі. І другія беларускія майстры слова (Бяляў, Лынькоў, Чорны, Глебка), адлюстравалі падзеі грамадзянскай вайны ў Беларусі, таксама клалі ў аснову твораў барацьбу беларускага народа з яго адвечнымі ворагамі — польскімі панамі і капіталістамі.

Старэйшыя беларускія пісьменнікі Я. Колас, К. Крапіва з пазіцыі сучаснасці асэнсавалі і ацанілі ўсю веліч падзей выключнага гістарычнага значэння.

Аповесць «Дрыгва» Я. Колас спервадзіў ленынскі тэзіс: ідэі сацыялістычнай рэвалюцыі, калі яны авалоўваюць масамі, — неперажываюцца. Гэтыя ідэі праніклі ў самыя далёкія куткі неабяжарнай Расійскай імперыі; праніклі яны і ў глухую вёску беларускага Палесся, глыбока запалі ў сэрца селяніна-бедняка Талаша. Першы раз у жыцці пазнаў стары палішук Талаш сапраўдную свабоду, як пазнаў яе міліён працоўных мас бязой дарскай Расіі. І гэтую свабоду найважнейша адабраць польскія паны. І дзед Талаш, наступова ўсёдамычы сутнасць падзей, што адбываюцца, успрымаючы вялікую большавіцкую праўду епачатку ад камандзіра Чырвонай Арміі Пашахіна, а затым ад камуніста-палітліка Навіднага, становіцца на шлях барацьбы з акупантамі, ператварыцца са стыхійнага бунтара-адзінкі ў свядомага змагара за савецкую ўладу, у выдатнага камандзіра партызанаў. Вобраз дзеда Талаша надаецца пісьменнікам у плане сацыяльна-псіхалагічнай з'яўляючы. Характар галоўнага героя набывае тыя неабходныя рысы, якія робяць яго адначасова абагульненым, тыповым вобразам і поўнай чалавечай індывідуальнасцю.

У самым пачатку апавесці Я. Колас гаворыць аб характары дзеда Талаша, нібы параўноўвае свайго дзеда з павольнай і спакойнай, але многавожднай Прыпяццю, якая «як у зачараваным сне, утуліўшыся ў балоты, нясе... сухаюдою Дняпро сваю багатую даніну». І толькі ў часы нагоды, «калі разгалецца вецер над зялёнай шчыпю лясоў, над круглымі купамі-шанкамі кучаравых лясі, над бародаўкамі-купінамі жорсткай асакі, тады яна няветла пахмурнее, задрыжыць, затрэсцае тысячамі хваля і сярдыта штурпае чаўны і чайкі-душагубкі». Такім-жа спакойным і павольным, «ураўнаважаным і разважлівым» быў дзед Талаш, хоць, праўда, да пэўнай мяжы. «Выстрылі пёныя вочкі яго палізілі ў думкі, але ў іх часамі блукаў і затоны агеньчык, гатовы разгарэцца ў апавяданні мінуцы пэтым пакарам рашучых учынаў».

Такія першыя мазкі псіхалагічнага

партрэта дзеда Талаша як-бы паярэдне знаёміць чытача з характарам героя, асноўныя рысы якога раскрываюцца ў далейшым развіцці сюжэта. А гэтыя рысы характарау коласавскага пераважа выявіцца ў грозныя часы ўсенароднага змагання са светам зла і несправядлівасці, часу, калі інтарэсы працоўнага чалавек, у тым ліку і асабісты інтарэсы дзеда Талаша, сутыкнуцца з імкненнямі эксплуатацароў, з імкненнямі чужаземных захопнікаў. Стажок сена, які забралі ў дзеда Талаша беларускія акупанты, — толькі штуршок, які паскорыў працэс сацыяльна-псіхалагічнай з'яўляючы героя, працэс росту яго палітычнай свядомасці і ўступлення на шлях узброенай барацьбы з ворагамі.

Грабніцкія справы беларускіх карнікаў, масавыя расправы іх з мірным насяляцтвам прымусілі старога палешука па-іншаму глянуць на ўвесь ход падзей, падавіць сваю ўласную кривду і залучацца над лясам усёго народа. «Слухаў дзед Талаш гэтыя навіны, і яго ўласная кривда заціралася, адступала на задні план, і стажок, што забралі паліцы, паслужылі прычыною ўсёй гэтай бяды, здаваўся дзед палешука купінаю і губяўся ў дзядавых думках. Справа абарочвалася значна на гары, а на першае месца выйшла агульная ліха сялянскай галечы».

Разумеючы ўсю складанасць і цяжкасць барацьбы з акупантамі, дзед Талаш прыходзіць да ўсведамлення, што толькі агучныя намаганні народа можна перамагчы ворагаў савецкай ўлады, пазбавіцца чужаземных захопнікаў.

З палыміямі словамі з'яўляюцца ён да паліцімаў-аднавяскоўцаў, што разам з ім уцяклі ў лес, хаваючыся ад беларускіх карнікаў.

«Народ збіраць, бухторць яго на вялікае рушэнне супраць катаў, гвалтаўнікоў. Чаго мы цярпець будзем, навошта спадзівалі? Чакаць, покі нас перавождзе па аднаму? Бо што такое мы, параскіданыя па аднаму? Шыд, сухі ліст, што вецер ганяе па полі».

Спісаны з жыттова чалавек, вобраз дзеда Талаша — тыповы вобраз прадстаўніка бяднейшай часткі беларускага сялянства, якое ў перыяд Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны выступала саюзнікам пролетарыята.

Паказваючы беларускую вёску перыяду грамадзянскай вайны, Я. Колас адначасова падкрэслівае яе класавую неаднароднасць. Калі высюлава бедната (Мартын Рымь, Марка Валук, Шмох Вудзік і інш.) адражу-ж стала на бок савецкай ўлады і вяла актыўную барацьбу з яе ворагамі, то кудалтва (Васіль Буеяга, Кандрат Бруй, Бірка) з'явілася актыўнай контррэвалюцыйнай сілай, пераходзіла на шлях супрацьпачынення з акупантамі.

Значнае месца ў апавесці адведзена паказу кіруючай ролі партыі ў гераічным змаганні працоўных мас за савецкую ўладу. Партыйнае кіраўніцтва ўсабалеа тут у вобразе большавіка-падполчыка Навіднага — прадстаўніка рабочага класа і Комуністычнай партыі. «Сейбіт бурмі змагання», Навідны нясе ў самага шырокага слаі народа словы ленынскай праўды,

растлумачае сутнасць сацыялістычнай рэвалюцыі, расклявае ў масах агонь класавай нявысціды да эксплуатацароў, арганізуе народ на барацьбу. Толькі дзкуючы ідэйнаму кіраўніцтву Навіднага дзед Талаш здолеў арганізаваць баявы партызанскі атрад і ператварыць яго ў сілу, перад якой држэлі хвалёныя беларускія лясныя.

Палыміямі патрыёт Радзімы, верны сын Комуністычнай партыі, непакісны і вядавы чалавек, Навідны свай гераічнай смерцю сцвярджае неперажывасць ленынскіх ідэй.

Глыбока народная па зместу і форме, апавесць «Дрыгва» — яркі летапіс барацьбы народа за савецкую ўладу ў Беларусі.

Услед за Я. Коласам тэму Вялікага Кастрычніка і грамадзянскай вайны распрацоўваў К. Крапіва (п'еса «Партызаны», 1937) і Патро Глебка (паэма «У тыя дні», 1937, «Над Бярэзай-ракой», 1939). Пісьменнікі не выладова зварнуліся ў той час да гэтай тэмы. І не толькі таму, што ў 1937 г. савецкі народ святаваў дваццатую галавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. У навалічнай атмасферы наладжванні другой сусветнай вайны неабходна было мабілізаваць не толькі ўсе матэрыяльныя, але і духоўныя сілы народа, яшчэ і яшчэ раз напамінаць моладзі —будучым абаронцам Радзімы аб гераічных рэвалюцыйных традыцыях іх бацькоў.

Сацыяльна-класавы, антаганістычны характар канфілікту п'есы К. Крапівы вызначае вобразную сістэму твора: галоўны герой яго — калектыву, народ, які паўстае на абарону свабоды і незалежнасці.

Найбольш каларытная фігура ў п'есе — дзед Бадэль — тыповы вобраз беларускага селяніна-бедняка, узнятага сацыялістычнай рэвалюцыяй да свядомага палітычнага жыцця, які ўпершыню адчуў клопаты новай, савецкай ўлады аб ім, зьяўляючыся і прычынаю ў мінулым чалавеку, якога паны інакш не называлі, як «бядла». Вось чаму дзед Бадэль гаворыць аб савецкай ўладзе — «яна савецкая ўлада». І калі грозная наваля беларускай акупацыі прыйшла на беларускія землі, ён успрымаў гэта як найвялікшае народнае гора. Але мы не адчуваем роспачы героя, не бачым пахлахлівасці яго перад прадстаўнікамі беларускага ўлад, перад савісцкай пані Яндрахоўскай, на помыт да якой прывілаў дзед жаўнераў. На пытанне Яндрахоўскай, чаму ён араў яе зямлю, дзед Бадэль саркастычна адказвае: «Бо свай не меў».

Дзед Бадэль становіцца на шлях барацьбы не ў выніку якой-небудзь асабістай кривды, нанесенай яму акупантамі, а ў выніку разумення ім таго, што беларуская акупацыя насё небеспеку рабства ўсёму народу, у тым ліку і яму асабіста. Нягледзячы на свае гадзі, ён імкнецца дапамагчы барацьбе савецкага народа супраць імпэрыяльных захопнікаў: ён не хоча стаяць у баку ад грандыёзных падзей, якія вырашаюць лёс Радзімы, і з вялікай радасцю прымае прапанову ваенска-дывізія выкасаць адкаснае дурчэнне: правесці праз дрыгвінцкае балота ў тыл ворага ваёсвую частку Чырвонай Арміі.

«Паміраць збіраеся, але калі так, то прыдзецца адлажыць на потым», — жартуваў гаворыць ён ваенному.

(Заканчэнне на 2-й стар.)

Нашы гастрольныя спектаклі

Прайшло больш двух год з дня сустрэчы калектыву Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра з працоўнымі сталіцамі. 2 жніўня 1957 г. тэатр зноў пачынае свае гастролі ў Мінску. Калектыву тэатра разглядае прыезд у сталіцу як творчую справядачу перад грамадскасцю нашай рэспублікі.

Намы гастролі ў Мінску — праверка гастронскай калектыву да сустрэчы 40-годдзя Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Калектыву ўзяў на сабе рад абавязальстваў, якія няўхільна выконваюцца дзкуючы мабілізацыі ўсіх напых творчых і арганізацыйных магчымасцей. Многія з іх ужо выкаваны.

З пачатку сезона тэатрам пастаўлена дзесяць новых спектакляў. Сярод іх сем твораў савецкіх драматургаў на сучасныя і гісторыка-рэвалюцыйныя тэмы: «Другое дыханне» Крона, «Дамітрый Стаянаў» Левантоўскай, «Даўным-даўно» — гераічная камедыя Гладкова і іншыя. Спектакль «Калі пйдзе акацыя» Вініківаа прысвечаны Сусветнаму фестывалю моладзі і студэнтаў. У ім заняты ўся творчая моладзь. Некаторыя з маладых акцёраў атрымалі ў гэтым спектаклі значныя ролі і добра іх сыгралі (А. Баравік і А. Машакоў).

Калектыву да саракагоддзя Вялікага Кастрычніка паказаў спектакль «Крамлёўскія куранты» Н. Пагодына, «Даўным-даўно» А. Гладкова, «Іван Рыбакоў» В. Гусева, «Другое дыханне» А. Крона, «Ураган» С. Смільанскай, «Дамітрый Стаянаў» Л. Левантоўскай, «На залатым дне» Д. Маміна-Сібірака, «Бездань» А. Астроўскага, «Суседзі па кватэры» Г. Герасінаў.

Апроч спектакляў па асноўнай сцэне (у памяшканні тэатра ўнага гледача), мы будзем сістэматычна выладжаць у рабочыя клубы, раённыя дамы культуры і сельскія клубы вобласці.

А. РОСІКАЎ,
дырэктар Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра.

С. Каленскі. «Крамлёўскія куранты» ў першым туры другой «Прыбалтыйскай трагедыяй вясны» заклалі пераможны месца срод спектакляў, паказаных абласнымі тэатрамі рэспублікі.

Творчы калектыву, мастацкі савет і кіраўніцтва тэатра заклочаныя цяпер складаным рэпертуарнага плана для сезона 1957—1958 гг. Наш сучасны рэпертуар мае многія недахопы. У ім слаба прадстаўлена руская класіка, адсутнічае драматургія краін народнай дэмакратыі, няма твораў на калгасную тэму. Не маюць свайго спектакля ў нашым рэпертуары і маленькія гледачы.

Калектыву тэатра штогод умацоўвае свой творчы склад, павышае майстэрства акцёраў, рэжысёраў і мастакоў, што прыкметна з кожным новым сезонам павышае якасць спектакляў. За апошнія два сезоны ў наш калектыву ўлілася вялікая група майстроў сцэны і таленавітай творчай моладзі. Сярод іх З. Малчанова, А. Лагашоў, С. Каленскі, А. Губокі, М. Бярозкін, А. Рудакі, Е. Кудраўцоў, Е. Сакурава, А. Якушка і іншыя.

Для творчага калектыву гэтыя два гады не прайшлі дарма. Павялілася яго майстэрства. Моладзь заваявала любоў і павагу гледачоў.

Значна павысілі сваё майстэрства акцёры Ю. Гальперына, С. Яворскі, А. Рудакі, Е. Камына, А. Гвоздзеў, А. Яфрэменка, Н. Акулычына і іншыя. Маладая артыстка В. Кабатнікіна вырасла ў сталага майстра сцэны, стварыўшы запамінальныя вобразы ў рэпертуары.

Тэатр паказа працоўным сталіцы «Крамлёўскія куранты» Н. Пагодына, «Даўным-даўно» А. Гладкова, «Іван Рыбакоў» В. Гусева, «Другое дыханне» А. Крона, «Ураган» С. Смільанскай, «Дамітрый Стаянаў» Л. Левантоўскай, «На залатым дне» Д. Маміна-Сібірака, «Бездань» А. Астроўскага, «Суседзі па кватэры» Г. Герасінаў.

Апроч спектакляў па асноўнай сцэне (у памяшканні тэатра ўнага гледача), мы будзем сістэматычна выладжаць у рабочыя клубы, раённыя дамы культуры і сельскія клубы вобласці.

А. РОСІКАЎ,
дырэктар Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра.

Да знамянальнай даты

Культасветустановы Гродзенскага раёна рытууюца да 40-й гадавіны Вялікага Кастрычніка. Агітацыйна-мастацкая быдлага раёнага Дома культуры вылажае ў калгасныя раёны з лекцыямі, дакладамі і канцэртамі.

Вывезды зроблены на даўна ў калгасы імя Сталіна, «Першае мая» і іншыя. Аформлена наглядная агітацыя. Слаўнай галавіне прасячаны агітгры: «Жыццё і дзейнасць Леніна», «Сорак год Кастрычніцкай», «Вялікі Кастрычнік». Аказвацца даламога сельскім клубам і хатам-чытальніцкім.

Т. ГАЙКОВІЧ.

Мікола ЛУПСЯКОУ

НЕПУЦЁВЫ

Апавяданне

3 прыгаданага поезда на невялікім поўстанку, які носіць даўнюю назву Пімакі, сыходзіць чалавек у форме чыгуначніка. Паўна, што гэта кандуктар, бо ў яго пераплачваюцца афіцёрскія сумка, з якой тырчаць кандуктарскія спіжкі. У яго хуткі парчелы твар з крыху хцівым арліным носам, чорныя, пачуныя, хоць і невялікія, але вельмі жывыя вочы. Росту ён сярэдняга, вузкія, нагах мае акуртанную ялавую боты. У правай руцэ напакананая наробная сетка, зверху у якой — крыху набраныя скрутак і з яго тырчыць хвост селядца.

Апошні вагон поезда грукача па стрэлках і воль ужо зусім знікае за паравотам, а чалавек усё стаіць, азіраючыся і жмурчыцца. Сакавіцкая рэчка ясна, цёпла, пахне набрынялымі пупышкімі і талай зямлёй. Усюды ў палях расце снег, і ўсюды ў нізкіх стаіць вада.

«Хм! А можа ён дома? — раздумвае чалавек. — Варта зайсці пагамацца?»
Ён паварочваецца і ўважліва прыглядаецца да хат, што стаіць за будынкам поўстанка. «Дадому яшчэ паспець», — разважае ён і робіць крок у бок гэтых хат. Ён яшчэ не паспеў сесці з палатна чыгуны, як з-за поўстанка амаль што выбягае поўнатвары ружовы чалавек.

— Здароў, Назаравіч! — крычыць ён і кідаецца да тэбё што прыхаўшага. — Ну, як з сёдня?

— А нішто. Цяпер двое сутак буду адпачываць.

— Добра, добра, — і поўнатвары, падшоўшы да кандуктара, падае яму сваю руку.

На яго шчокі — радасць сустрэчы, у вачах — жывыя аганкі.
— Бачыш, тут такая справа, — заўважвае кандуктар. — Ехала адна жанчына — ніяк не маглі дастаць білета. Ну, мяне ты ведаеш — пашадаваў, прывёз. Дык яна мне дваццаціпятку сунула. Прапем ці што?

— Нікая справа, — уздыхае поўнатвары. — Пры вашай рабоце без гэтага не абыйдзецца.

— А як з тым, пра што ты казаў?

— У норме, — паведамае поўнатвары і дзе ў кішэню пінжака па папярочцы. — Усё як мае быць атрымалася.

— Ну?

— Вось вам і суну. За адзін тыдзень усё ўладкавалася. Цяпер я чаю на ўсё. Вось я і чаю вясцыяльна, каб расказаць. А заадно і парэці. Тут нечага раздумваць — вясна на носе.

— Праўда...

— І як вам скажаць: рабіць толькі праца напярэдня. Каб ніякага, значыць, адступлення. Паставіў на сваім і — бацька!

— Ну, гэтаму мяне не вучы. Дык куды-ж пойдзем?

— А хоп-бы і ў станцыю, — кажа поўнатвары. — Там цяпер буфет адкрыты.

Кандуктар глядзіць на субсеініка з некарай заіржэцкім і захваленнем.

— Добра прапаноўвае, — кажа ён, маючы арліным носам. — Пойдзем!

Двадзяткі накіроўваюцца да дзвярэй, ад якіх вісць кавалкі фанеры. На ім хімічным алоўкам буйнымі літарамі запісана: «Буфет».

Толькі вы пры буфетчыцы не прагаварыцеся, — папярэджае поўнатвары. — Баба ёсць, брат Назаравіч, баба. Адна адной, ды так і вынеслі на свет божа.

— Ну, што ты, Амеля, — супакойвае яго кандуктар.

У буфце поўстанка пуста. Дрэмл рыжы кот на падаконніку, прыгнуты на сонейку, за буфетам сядзіць дзятчынна ў белым халате і таксама дрэмл. З вёска даносіцца загаты спеў пёўня.

Сядзячы ў буфце, яны размаўляюць пра

вясну, ураджай, разводзе. І толькі на дзвяры, пахіставаючыся, Амеляка ішчэ раз кажа на развітанне:

— Дык глядзіце-ж, Арцём Назаравіч, не алавіце, як той казаў, варону. Як яно будзе на той год, так і будзе, а сьветляе-наша.

Арцём Назаравіч згодна ківае арлінай галавой.

Кандуктар пераходзіць праз пупі і губляецца між неабсяжных палёў з радкімі пералескамі.

2.

Зусім нечакана ўзгаралася ў самі гэтага свара. Старая Тэля таўкла ў парозе бульбу свінным, малодшы сын Панаас толькі што прышоў з калгаснай кузні на абед, сядзеў за сталом, еў хлеб з салам, нямецка Наталія завялася недзе ў хляве — карміла ірпука, калі ў хату ўваляўся паны Арцём. На дарозе ён, відаць, не раз падаў і цяпер быў мокры да пояса. Хістаючыся, ён дабраўся да ўсёгона, паставіў на яго сетку з пакункамі, потым скінуў і паклаў пошлець сумку са сіджакімі. Абвёў вачыма хату, павярнуўся, грукуў за сталом кулаком і задумаўся, сагнуўшыся ў ўтаропіныя ў талерку.

— Ты чаго гэта грукаеш? — не ўтрымаўся Панаас.

— А тэго і грукаю, што на карку маім вы сядзіце? Чыё сала ясі?

— Сваё, — адказаў Панаас і адзіўлена паглядзеў на Арцема. — А кулакамі не размахвай: не забывайся, я-ж — малата-боесі!

— А адкуль ты ведаеш, што яно тваё? — наступіў Арцём. — А можа маё? Хіба ты яго меціў? — дзе яно тваё, а дзе маё?

— Ніка, дзеткі, — спалохалася старая Тэля і патупала да стала. — Што гэта ты, Арцём? Сіхні, людзей сорамаць.

— А вы, мама, — не заступіцеся, — павярнуўся да яе Арцём. — Не заступіцеся!.. У мяне сям'я? Сям'я! А на што я кінуў? На зароботную плату! А вы з Панаасам — калгаснікі? Калгаснікі! Ну, дык і ідзіце самі туды і жывіце там! Я калі б'яма дома? Праз два дні. А вы ўсё маё, у маёй хатэ жываце і яшчэ вам слова не скажы!

— Ці гэта ты з п'яных вачой такое вярэш, Арцём? — здзіўлілася Тэля. — Хата бацькава, а дыбе мы не аб'ядаем, усё, што забралі ў калгасе, табе аддаём.

— Хата бацькава? — узгароўся Арцём. — Ну, не! На старшынстве пасля бацькі яна мне належыць. Дый — у мяне сям'я, дзеткі. Мые ніяк адсюль не выкуршыш. Вы во што, мама, і ты, Панаас. Пакуль не позна, шукайце дзе кватэру, бо я дзятчынна з вамі буду. Памаю адной сям'ёй вуль колькі гадоў — аж з самага малку, а цяпер — хопіць! Хопіць і ўсё тут! Я болей не магу! Я і дзень і ноч на рабоце, пакутую, як у некле, на гэтых дарогах, а дома не тое што прытулку — дыхнуць вольна нельга. Барыце, што хочаце, хоць ірпука таго забяраце, янога Наталія корміць, усю хату ачысціце, а я з вамі жыць не стану. Няма больш майго царства. Так і ў сельсавеце скажу, прасіць так будз!

— А божа! — плынула рукамі Тэля. — Што-ж гэта такое з чалавекам стала? Вось дык сын! Маці на старасці год з хаты гоніць! Ды куды-ж мы цяпер пойдзем — на онеза, па галадзёлю, яшчэ-ж, лічы, зма. Каб гэты вясной, пры сонейку, дык яно было б лягчай.

— Вясной ці зімой — мне ўсё роўна, толькі адзіць на мяне болей не будзе! Заўтра-ж пайду ў сельсавет, калі не так.

— Ну, сыме, — прагаварыла Тэля. — Не ведала я, што ты такі... такі... — і, не знайшоўшы слова, махнула рукою. Адшлася да печы, павярнулася спіноў і раптам заплакала.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

Панаас моўчы падняўся, прайшоўся па хатэ, потым сыміўся перад Арцемам, памаршчыўся, пакашляў і прагаварыў гаука, як у бочку:

— У сельсавет не хадзі. Дзятка — справа чыста сямейная. Мы на тваё дабро не квапіма і нічога ад дыбе не возьмем. Але да вясны дзятчынна яшчэ пажыць разам. Сам разумеш; так, адразу, не знойдзеш добрай кватэры. А вы, мама, — і ён павярнуўся да Тэлі, — не плачы. Я вас не праганю, як ён. Дый мне сорама на гаварыць нават пра гэта. Не ўбывайцеся.

— Ну што-ж, жывіце да вясны, — сказаў Арцём. — Толькі харчы мы паглядзім.

— Як хочаш, — прагавуў Панаас. — Дзятка.

Апануўся і пайшоў на працу ў кузню — спакойна, разважліва.

А ўжо к вачару ўся вёска ведала, што Арцём дзятчынна з Тэляй і Панаасам.

— Дымак нейкі, а не чалавек, — казалі людзі. — Так хіба толькі да рэвалюцыі было...

Вечарам старая Тэля апанула кажушок, завялася хустку і падалася з хаты. Снег раставаў, і на вуліцы было шмат вады. Тэля старанна абходзіла лужыны, каб не замачыць старых ног. Ужо ў хатах усюды гарэлі агні і, калі паіраля яна на вокны, ад якіх так і павявала спакоме і ўтульнасцю, сэрца яе пабывала, і дыханне займала.

Дзятка на старасці год да сораму! На людзі паказвацца не хочацца — брыдзі воль увечары, каб, барані, божа, не сусрэць каго. І ўжо самі сабою накіпелі злосці і расчараванне.

Яна дайшла да хаты старшынні, паставіла перад ёю задумаўшыся і рушыла ў брамку.

Акуліна — жонка старшынні — ажраз была ў дзвяры.

— Ці сам дома? — запыталася ў яе Тэля.

— Дома. Заходзь, заходзь, бабуся, — і яна расчыніла перад Тэляй дзверы.

Старшынна, Пахом Падобед, сідзеў за сталом, вачару. Тэля прыніслася ў парозе. Пахома яна ведала здаўна — рос і гадаваўся на яе вачах. Некалі яна нават сбрывала з яго маткаю. Пахома быў аднагодак яе Арцема, яны разі разам і перад самай вайной размыліся — Арцём — паехаў тады на старану, на заробкі. Брыдзі на маці, калі не дзіця не такое, як іншыя. Пахома цяпер — старшынна калгаса, то паважвае і ведае не адна іхняя вёска. Гэта ён вывёў калгас у перадавыя, заахвоў усеіх да працы. А яе Арцём? Ці-ж добры чалавек так зробіць?..

Тэля на момант прыніслася ў парозе, а Пахома уважліва наглядзеў на яе і сказаў прызна:

— Чаго-ж стаіце, бабуся? Праходзьце, сідзіцеся.

Тэля села на ўсёна і ўздыхнула.

— Эх, сынок, Пахома, — прагаварыла яна. — Гэта-ж мой Арцём заварыў такую справу — дзятчынна надумаў. Што рабіць — праірае?

— Чуў ужо, — сказаў Пахома. — Усё як ёсць чуў. Панаас ужо быў у мяне, расказаў. Што-ж, хай дзятчынна. Вы ў яго яшчэ памажыце. Усё мы вам папачнем дом будавыць. Усё мы калгасам. Вось толькі сідзіць шкадавата. Там-жа сад. Калі даць вам соткі ў полі — навывядна. Хіба судом адуціце палову саду?

— Ой! Што ты, Пахома! — адмакнулася ад яго старшая Тэля. — Каб я ды пайшла з ім судзіцца або Панаас? Не ўжо, хай будзе так: нашы соткі хай у полі будз.

А на старочыя яе шчокі набігалі слёзы: шкада было саду, які некалі, яшчэ ў маладосці, сідзіла яна разам з набожчым-камухам.

Асабліва поўна прадстаўлені тут выданні пасляжэстрычніцкага перыяду.

А. ПЛАТНЕР

НОВЫЯ ВЕРШЫ

3 юрэйскай мовы

Крыніца

Калі хто захаца напісаць вадм., — Калодзеж капае глыбокі... Калодзеж у ў сэрцы капаў праз гадм, Знайшоў там каханья вытокі.

Жыццё, быццам кнігу, раскруці і гляджу: Там з радасцю гора спяляючы, Падобна да кропель вясновых дажджу, Каханне блішчыць — засталося.

Змаю я іччасліваю прагінуў знайсці, (Дзічых гадю хвалюванні), Не меў я нічога, а толькі ў жыці Валодаў алізім — каханнем.

Не радасці тая часіна была, Дзень поснай суботы у хаце, І з плачам за лішнюю крошку з стала Шыпала гаротная маці.

У ў сэрцы каханне гадм закапаў, Скрываючы, моўкі залудзіў, І штодзень вількага прысця чакаву І перыў, яно яшчэ будзе.

Мінула і знікла гадю чарада, Мушней я і сіла набіраўся, Ціжкая, царністая та хада Была, каб назад не вяртаўся.

На хвалах жыццёвых у змроку стары Жыццёвага курсу не аблотаў.

Далыўшы да шчасця сваіх даліччым, На берэг ступаю адкрытым.

Натхнёны каханнем, мой спеў не маўчыць, Сустрэўшы жыццёвым свой поўдзень, Ён, мне асвятляючы цемьнэ начы, Праз нетры глыбінныя пройдзе.

Здаралася, праўда, спыніўся мой спеў, Рабітва скрыпка змаўкала, Але-ж захаваў я каханне сумеў, Яно ратавала, натхняла.

Як радасна мне, што каханне было, Як сонца — нідзе не ржавела, Мые гартвала, наперад вяло Заўсёды надзеяна і смела.

Пайду па жыццю і, як той багачей, Кладовішча чулага сэрца, Я шчодра раскруці на радасць людзей — Дзя і яно б'яса б'яса б'яса.

Калі хто захаца напісаць вадм., — Калодзеж капае глыбокі... Крыніцу ў ў сэрцы капаў праз гадм — Знайшоў там каханья вытокі.

Пераклад Міколы ХВЕДАРОВІЧА.

ПЕСНЯ РАДАСЦІ

Носіць мой неразлучны, уласны мой цень, Жвавай хвалі шпарчэй змыр погляд вачей, Бліскавіць агнявы мая думка вярчэй, Я? Магу я павадак разліць спыніць, Я магу мый сабою дзе рэчкі залучыць, Я магу ўтаймаваць і бурліваю плынь, Я магу іх уціць вяснінныя пласці, — Каб на месцы тым рух — мора сіні прастор Калымаўся, асвятлены поўднем зор, І, каб там, дзе пугальні ляжыць без граніц, Хвалювалася мые разлівам піаніцы, Па-над берагам Нёмна ціна пльме, Ходзіць статак па роснай зялёнай траве, Лес магутны пльме дрымотны спакое, — Толькі хвалі іччаснага дарогай свай, Ныбы час, што ніколі не вярне назад! — З ім я, з ім іччасна майго далагляд!

Пераклад Алеся ЗВОНАКА.

Па-над берагам Нёмна ціна пльме, Ходзіць статак па роснай зялёнай траве, Лес магутны пльме дрымотны спакое, — Толькі хвалі іччаснага дарогай свай, Ныбы час, што ніколі не вярне назад! — З ім я, з ім іччасна майго далагляд!

Пераклад Алеся ЗВОНАКА.

Сустрэча пісьменнікаў з настаўнікамі Беласточчыны

Больш месяца ў Мінску пры педагогічным інстытуце імя М. Горькага на курсах падрыхтоўкі настаўнікаў з Беласточскага ваяводства Польскай Народнай Рэспублікі, якія працягваюць у беларускія школы, выкладаюць беларускую мову і літаратуру.

29 ліпеня ў клубе Саюза пісьменнікаў адбылася цёлая сустрэча гасцей з пісьменнікамі Беларускай Рэспублікі.

У сустрэчы ўдзельнічалі гасці з Польшчы, Украіны, РСФСР прыходзіць кнігі беларускіх пісьменнікаў, выданыя ў розных мовах. А ў апошні час узніклі і міжнародныя сувязі. Вершы ў Я. Коласа былі выданы ў Кітаі. Далейшыя паведамлілі аб гэтым у адзель. Зборнік вершаў Я. Коласа прыслалі з Польскай Народнай Рэспублікі. Нядаўна былі атрыманы кнігі з Румынскай Народнай Рэспублікі.

На адмыку ў чыстальнай залі адбылася беларуская літаратурная сустрэча з настаўнікамі Беларускай Рэспублікі.

У гэтым адзеле заўсёды ёсць наведвальнікі — навуковы супрацоўнік Акадэміі навуў БССР, студэнты, якія працягваюць над дыпломнымі работамі, і іншыя чытачы. Гэта зразумела. Адзель беларускай літаратуры Дзяржаўнай бібліятэкі імя В. І. Леніна мае вялікі кніжны фонд — каля 50 тысяч рознай літаратуры. Тут творы беларускіх пісьменнікаў, выданыя ў дакастрычніцкі перыяд, многа кніг на эканоміцы, географіі, гісторыі роднага краю.

Асабліва поўна прадстаўлені тут выданні пасляжэстрычніцкага перыяду.

У гэтым адзеле заўсёды ёсць наведвальнікі — навуковы супрацоўнік Акадэміі навуў БССР, студэнты, якія працягваюць над дыпломнымі работамі, і іншыя чытачы. Гэта зразумела. Адзель беларускай літаратуры Дзяржаўнай бібліятэкі імя В. І. Леніна мае вялікі кніжны фонд — каля 50 тысяч рознай літаратуры. Тут творы беларускіх пісьменнікаў, выданыя ў дакастрычніцкі перыяд, многа кніг на эканоміцы, географіі, гісторыі роднага краю.

Асабліва поўна прадстаўлені тут выданні пасляжэстрычніцкага перыяду.

Мая ўрачыстасць

Старыя дарожныя боты Яшчэ не паспелі ў змяніць, І дзень мне зладзеца каротак, І чон не дае нішчы.

Гляджу я, раскруціўшы вавекі, На ўзоры дзіўнай разьбы, Як быццам я роўна поўвека На вуліцы роднай не быў!

Куды я пагляд свой ні кіну, — Усюды адбітак падзея, Шле час, што ні крок, мне навін, Ён сам, што ні дзень, маладзей.

Зладзеца, далёкую ростань Пакінуў нядаўна зусім, Ён не дагнаць тма вёрсты Натам шматпакутным маймі!

Насустрэч іччасна машыны, Вітаюць сябры нахаду, Да шчасця сваю пунявіну Я ў руку жыццёвым знайду!

Іду я жыць і вяселі, Схаваць не магу пацучы, І колеры дзіўных вясёлак У зрынках маіх зіхаціць.

НЕПУЦЁВЫ

(Заканчоне. Пачатак на 3-й стар.)

3.

Васна наступала. Усё больш зелянелі вербы і лісьці. Дзярво выйшаў з берагоў, разліўся, бужаваў і шумяў дзень і ноч. Высокія берагі, падмытыя вадой, — тысячы тон гліны і глею — раптам спаўзалі ў ваду і зніклі бласледна разам з усім, што там было — з кустамі, з чоўнам на прыколе, з дэталімі стрыжнічкі гнёздамі. Там, дзе ўчора была сушы, сёння бужаваў і грозна вірала вада.

Падыхалі паці. З раніцы і да вечара плавала над імі марына пары. Усё больш зелянела ажываючы руны. Пачыналі зелянець бірозны, што раслі пры ўваходзе ў вёску. Высока ў іхніх верхніх частках клякалі ўдзень бусы. Свістаў ішлі і сакаў. Аж захавіліся ў чырыкані кавалішчы. Неж з раніцы завукала зялёна. Пачыналася турботлівае вясна. Людзі садзілі агароды, працавалі ў полі.

Старая Тэжля вярнулася з поля апуліні. Там яна садзіла бульбу на сваіх сотках. У квітністым андарку, у белаў паркальнай кофточцы з доўгімі рукавамі і мюстман усладзілі зборак, босая, яна зайшла ў двор і села на прыбе, каб адпачыць. Восі і бульба пасаджана, а яна так чакала гэтак вясны, і ўсё чамусьці здавалася ёй, што не дачакаецца. Прышла вясна. Прыдзіла і лета. І будзе той час, калі Панас паўдзедзе да двара, узваліць на калёсы такую-ж старую, як і яна сама, кованую скрыню, і яны паедуць да Сымоніхі на кватэраванне — ужо з тыдзень, як дамовіліся. А там, к вясні, глядзіш, калас пабудзе ім з Панасам хату. Панас, можа, хутка ажыццявіць, і жыццё як ні-як, а ўладкоўца. Толькі вось гэтыя двара шкада, хаты, саду. Дзесяткі год працягла тут Тэжля і ведае кожны куток, кожнае бервяно ў сцяне, нават кожную шыўліну. Завязы ёй вочы, і яна знойдзе што трэба, неадрама-ж столькі год тут гаспадарыла.

Тэжля паднялася і рушыла да брамыкі, што вяла ў сад. У садзе Наталля сядла буркі. Малыя поўзалі на межах, лічылі радкі. Наталля адразу заўважыла Тэжлю, раззугналася і ўсіхнулася падбадзёрваюча.

— Пасялі? — запытала яна.

— Усё пасялі, — адказаў Тэжля.

— І я памалга-б, — нараспеў казала Наталля, — каб во не гэтыя смаркачы, — і яна тыннула босай нагою ў бок малыя.

— Дабро, спажоку яма. Бачыце, лічачы. А то, што штаны ў брудзе, у аямі ды гэтыя — малы ім клопат. Матка ўсё памый, прычым, накармі, спаць пакладзі. Ох-ох, ужо-ж ці не здурнеў, дзеткі, ваш бацька! — і яна адвэрнула, хаваючы вочы ад Тэжля. Старой падобалася нявестка. Яна ведала, што Наталля ўжо з тыдзень не размаўляе з Арцёмам, старо-

ніцца яго. А Арцём — дзіўны чалавек — толькі пасмеіваецца. Аднаго толькі разу быў загаруе злюсцю і сіснюў кулакі, але зараз-жа адійшоў. Можа, усё-ж саромеешца яе, маці?

— Гэта-ж сёння перабіраеца да Сымоніхі, Наталлюшка, — сказала Тэжля. — Увечары, каб ніхто не бачыў. Панас на калёсах паўдзедзе.

— А можа-б пачакаць, мама?

— Не, не! Заселася! Хай ужо Арцём адліз пагаспадарыць.

— Ужо-ж ён пагаспадарыць, — сказала Наталля. — Ідзіце, абедайце, мама, ды адпачыце. Зірніце — і Арцём і Панас ідуць.

І сапраўды, вуліцаю ішлі Арцём і Панас. Арцём высокі, худы, з арліным носам, Панас — прысадысты, шырокакальчаны, круглавары.

Абодва аб нечым размаўлялі, так, аб нечым, відаць, назначым — абы не было відаць на людзях, што ў сям'і неладзі. Наталля кінула капаніну ў барану.

— Пойдзем, пойдем, дзеткі, — прагаварыла яна да малыя — двух хлапцую (старэйшаму ішоў сёмы год). — Пойдем бачку карміць. Мы цяпер з вамі, мама, як дудакі. У мяне ўжо асобныя і чыгункі і вярэйкі заваяліся. Адно дрэнна: абедаем у адзін час. Во гэта дрэнна.

Малыя, пераскокваючы праз барану, паімчаліся да брамыкі, а потым спыніліся, відаць, успомінушы, што бацька і маці ў сярцы. Канешне-ж яны трываліся матчына бок і цяпер не ведалі, як ім паступіць — бегчы да бацькі, які абавязкова-ж прынесе ласункі, або не бегчы.

— Ну, ідзіце, ідзіце, — сказала Наталля, і яны паімчаліся.

Арцём быў цвярозым, і, як заўсёды, у яго правай руды была сетка. Быў яшчэ скруткат пал пахай, і Арцём увесь час прыціскаў яго да сябе — поўна, ён надаваў гэтай скрутцы вялікае значэнне. Тэжля здзіўлялася: сын паглядзеў на яе сёння ласкава і нават прыняў ўсімхнуўся, паглядваючы. З кішэні ён вышліў дзве доўгія цукеркі і працягнуў іх малым, а калі Наталля, як заўсёды, пыхнула, сказаў:

— Ну, хопіць, хопіць, жонка. Пасварыліся, пакрычалі — час і памірыцца. Час...

Панас не чакаючы, што ён яшчэ скажа, адчыніў дзверы і пайшоў у хату. За ім падалася Тэжля. За Тэжляй — Наталля з малымі, якія ўвесь час трываліся за яе спадніцу.

У хаце Арцём сеў на ўсёп, як заўсёды, паставіў побач сетку, звернуў на яе палаяў сумку са сцяжакі і толькі скруткат не выпусціў з рук. Ён абвёў усіх перажоным позіркам і пачаў разгортваць скруткат. У скрутку быў паркаль — метраў з чатыры — у чорную шкратку.

— Гэта вам, мама, на плацце, — сказаў ён і, падняўшыся, працягнуў паркаль маці.

Тэжля падзяляла са здзіўленнем — і на Арцёма і на паркаль. Пасля доўгіх надкучлівых сварак такога яна ад яго не чакала.

«А можа гэта ён куніў і сапраўды ад шырага сэрца?» — міжволі падумалася ёй.

— Барыце, барыце, — настойваў Арцём, але яна не ўзяла абнова. У яе рука як-бы аднялася, яна не змагла звалодаць з ёю.

Таты Арцём паказаў паркаль на лоджак і «хадзіў па хаце шырокімі неспакойнымі крокамі.

— Трэба мірыцца, — сказаў ён. — Вы, мусіць, ужо і кватэру падшукалі?

— Падшукалі, — адказаў Панас. — Сёння увечары перажджам да Сымоніхі.

— Нікуды вы не паедзеце, — раптам заявіў Арцём і спыніўся. — Нікуды не паедзеце, бо ўсю гэтую сварку я выдумал.

— Як гэта выдумал? — не верачы перапытала Тэжля.

— Панас шчыра поўлітра мне паставіць, калі дазнацца, — сказаў Арцём і весела засмяяўся. — Вы-ж паслухайце! У нас які бы прысадысты ўчастак? Шасцьдзесят сотак, бо сям'я ў нас адна, а соткі гэтыя дае калас. А цяпер колькі? А цяпер мне дае пятнаццаць ды вам шасцьдзесят, а ўсёго абедзямі пяць. Ды дай стоў наш сад з аблымамі, дык, ого, жыць можна. Восі чаму я з вамі сварыўся — каб соткі атрымаць.

Старая Тэжля раптам апусцілася на табурэт — у яе пачынала ў вачу. Высокі чалавек, вузкілацкі, з арліным носам стаў перад ёю і ўсё гаварыў, ледзь не захліпваючыся слянаю, усё даводзіў, як ён да гэтага дадумался разам з нейкім Амелкам. Няўжо гэта сын яе? Няўжо гэта яго яна вынасіла пад сваімі грудзямі? Няўжо гэта яму яна мыла адзенне, расчосвала некалі валасы, выпірала нос, няўжо яго клала ў лоджак? 3-за пятнаццаці сотак! 3-за пятнаццаці сотак падняў такую сварку, нарабіў шуму на ўсю вёску, з яна ў дзень крыўдзіў маці, жонку, брата. Калі і як паспеў ён зрабіць такім? І міжволі прыгладзася ёй, як адразу пасля вайны вярнуўся ён у вёску. Пабыў два дні і заявіў:

— У калас мяне і сілком не загоніш. І ў цяпер ні кароў, ні коней, хіба толькі на іх сабе араць будзе. Паспрабую дзе-небудзь прыладоўца.

І спытаўся на чыгунку.

«А яна з Панасам на бервяно складала разбурэнні ворагам каласны свіран. Ён-жа ў гэты час ездзіў, выстаўляючы свае спажкі ды хітра паводзчыны вачыма.

— Так што, мама, вы нікуды не паедзеце, — казаў ён у гэты час. — Я не пущу.

Старая Тэжля падзяляла з табурэта і сказала:

— Не, сыне, калі ўжо ты залумай жыць асобна, то і жыць. А мне не патрэбны ні тыя соткі, ні гэтыя твае абнова. Бач, чым уздумай дагэдаць. Паркалем.

Арцём раптам пабляднеў і спыніўся сярод хаты.

— Вы гэта сур'ёзна? — спалохана запытаўся ён, і голас яго задрожэў.

Відаць, і яму ўспомнілася дзяцінства, матчына ласкавая рука, і колішняя любоў да маці зноў загаралася ў ім.

— Што вы, мама, — таропка прагаварыў ён. — Хіба можна? Калі ўжо вы не хочаце тых сотак, дык давайце аддадзім іх назад у калас. Скажам, што памыліся. Толькі не выязджайце. Хіба-ж я такі, каб праганяць маці?

На яго вачы яна бачыла слёзы, яго вусны шпарка і многа гаварылі, і на нейкі час да яе пачалі закрадацца раззаты. Перад яе вачыма паўстаў двор, знаёмы не адлі дзесятка год, на якім яна можа хадзіць з заплюшчанымі вачыма, успомнілася, як садзілі некалі сад, а ён, Арцём, яшчэ малы таты, поўзаў па разорных зусім так, як гэта робіць цяпер наталліны дзеці. Яна абвела вачыма хату, ёй стала шкада ўсёго гэтага, шкада стала Арцёма. Але так было нядаўта. Хапелі купіць кавалкам паркалю яе, маці. Каб яна маўчала, каб, як ён, стала манюхай, злучыцца.

— Не, — упэўнена прагаварыла Тэжля. — Я з табой жыць не хочу. Калі ў цябе ёсць розум, дык адумайся — у цябе-ж жонка, дзеткі — сям'я. Я нічога супраць іх не маю — вунь як дружу з Наталляй. Яна — не ты, яна добрая жанчына. Толькі скажу табе яшчэ — крыўдуй, не крыўдуй, а я скаджу да твайго начальства і раскажу яму пра ўсе гэтыя твае хітрыкі.

Позна вечарам Панас і Тэжля перанеслі на калёсы сваю скрыню, скаркі-такія пакыткі. Арцём не паказваўся. Ляжаў дома на палаціх, павярнуўшыся да сцяны, па прычыцы абдумваючы, як-бы затушыць гэты жар. Не можа-ж быць, каб і з такога тупіка ды не знайшлося выйсца.

— Я, мама, буду да вас заходзіць, — казала між тым на развітанне Наталля. — Будзем жыць, як некалі.

— Добра, — пагадзілася Тэжля.

— А можа ён памалу адумаецца! — уставіў свае слова Панас.

— Хто-ж яго ведае, — уздыхнула Тэжля. — Можа і адумаецца. Толькі скажу праду: неўвечы ён чалавек, манюха. А можа цяпер і адумаецца.

— Павінен адумацца, — упэўнена сказала раптам Наталля.

Васна ішла наперад. Цёплыя зоры свяцілі з чеба...

Тэжля падзяляла з табурэта і сказала:

— Не, сыне, калі ўжо ты залумай жыць асобна, то і жыць. А мне не патрэбны ні тыя соткі, ні гэтыя твае абнова. Бач, чым уздумай дагэдаць. Паркалем.

Арцём раптам пабляднеў і спыніўся сярод хаты.

— Вы гэта сур'ёзна? — спалохана запытаўся ён, і голас яго задрожэў.

Відаць, і яму ўспомнілася дзяцінства, матчына ласкавая рука, і колішняя любоў да маці зноў загаралася ў ім.

— Што вы, мама, — таропка прагаварыў ён. — Хіба можна? Калі ўжо вы не хочаце тых сотак, дык давайце аддадзім іх назад у калас. Скажам, што памыліся. Толькі не выязджайце. Хіба-ж я такі, каб праганяць маці?

На яго вачы яна бачыла слёзы, яго вусны шпарка і многа гаварылі, і на нейкі час да яе пачалі закрадацца раззаты. Перад яе вачыма паўстаў двор, знаёмы не адлі дзесятка год, на якім яна можа хадзіць з заплюшчанымі вачыма, успомнілася, як садзілі некалі сад, а ён, Арцём, яшчэ малы таты, поўзаў па разорных зусім так, як гэта робіць цяпер наталліны дзеці. Яна абвела вачыма хату, ёй стала шкада ўсёго гэтага, шкада стала Арцёма. Але так было нядаўта. Хапелі купіць кавалкам паркалю яе, маці. Каб яна маўчала, каб, як ён, стала манюхай, злучыцца.

— Не, — упэўнена прагаварыла Тэжля. — Я з табой жыць не хочу. Калі ў цябе ёсць розум, дык адумайся — у цябе-ж жонка, дзеткі — сям'я. Я нічога супраць іх не маю — вунь як дружу з Наталляй. Яна — не ты, яна добрая жанчына. Толькі скажу табе яшчэ — крыўдуй, не крыўдуй, а я скажу да твайго начальства і раскажу яму пра ўсе гэтыя твае хітрыкі.

Старая Тэжля падзяляла з табурэта і сказала:

— Не, сыне, калі ўжо ты залумай жыць асобна, то і жыць. А мне не патрэбны ні тыя соткі, ні гэтыя твае абнова. Бач, чым уздумай дагэдаць. Паркалем.

Арцём раптам пабляднеў і спыніўся сярод хаты.

— Вы гэта сур'ёзна? — спалохана запытаўся ён, і голас яго задрожэў.

Відаць, і яму ўспомнілася дзяцінства, матчына ласкавая рука, і колішняя любоў да маці зноў загаралася ў ім.

— Што вы, мама, — таропка прагаварыў ён. — Хіба можна? Калі ўжо вы не хочаце тых сотак, дык давайце аддадзім іх назад у калас. Скажам, што памыліся. Толькі не выязджайце. Хіба-ж я такі, каб праганяць маці?

На яго вачы яна бачыла слёзы, яго вусны шпарка і многа гаварылі, і на нейкі час да яе пачалі закрадацца раззаты. Перад яе вачыма паўстаў двор, знаёмы не адлі дзесятка год, на якім яна можа хадзіць з заплюшчанымі вачыма, успомнілася, як садзілі некалі сад, а ён, Арцём, яшчэ малы таты, поўзаў па разорных зусім так, як гэта робіць цяпер наталліны дзеці. Яна абвела вачыма хату, ёй стала шкада ўсёго гэтага, шкада стала Арцёма. Але так было нядаўта. Хапелі купіць кавалкам паркалю яе, маці. Каб яна маўчала, каб, як ён, стала манюхай, злучыцца.

— Не, — упэўнена прагаварыла Тэжля. — Я з табой жыць не хочу. Калі ў цябе ёсць розум, дык адумайся — у цябе-ж жонка, дзеткі — сям'я. Я нічога супраць іх не маю — вунь як дружу з Наталляй. Яна — не ты, яна добрая жанчына. Толькі скажу табе яшчэ — крыўдуй, не крыўдуй, а я скажу да твайго начальства і раскажу яму пра ўсе гэтыя твае хітрыкі.

Позна вечарам Панас і Тэжля перанеслі на калёсы сваю скрыню, скаркі-такія пакыткі. Арцём не паказваўся. Ляжаў дома на палаціх, павярнуўшыся да сцяны, па прычыцы абдумваючы, як-бы затушыць гэты жар. Не можа-ж быць, каб і з такога тупіка ды не знайшлося выйсца.

— Я, мама, буду да вас заходзіць, — казала між тым на развітанне Наталля. — Будзем жыць, як некалі.

— Добра, — пагадзілася Тэжля.

— А можа ён памалу адумаецца! — уставіў свае слова Панас.

— Хто-ж яго ведае, — уздыхнула Тэжля. — Можа і адумаецца. Толькі скажу праду: неўвечы ён чалавек, манюха. А можа цяпер і адумаецца.

— Павінен адумацца, — упэўнена сказала раптам Наталля.

Васна ішла наперад. Цёплыя зоры свяцілі з чеба...

Тэжля падзяляла з табурэта і сказала:

— Не, сыне, калі ўжо ты залумай жыць асобна, то і жыць. А мне не патрэбны ні тыя соткі, ні гэтыя твае абнова. Бач, чым уздумай дагэдаць. Паркалем.

Арцём раптам пабляднеў і спыніўся сярод хаты.

— Вы гэта сур'ёзна? — спалохана запытаўся ён, і голас яго задрожэў.

Відаць, і яму ўспомнілася дзяцінства, матчына ласкавая рука, і колішняя любоў да маці зноў загаралася ў ім.

— Што вы, мама, — таропка прагаварыў ён. — Хіба можна? Калі ўжо вы не хочаце тых сотак, дык давайце аддадзім іх назад у калас. Скажам, што памыліся. Толькі не выязджайце. Хіба-ж я такі, каб праганяць маці?

На яго вачы яна бачыла слёзы, яго вусны шпарка і многа гаварылі, і на нейкі час да яе пачалі закрадацца раззаты. Перад яе вачыма паўстаў двор, знаёмы не адлі дзесятка год, на якім яна можа хадзіць з заплюшчанымі вачыма, успомнілася, як садзілі некалі сад, а ён, Арцём, яшчэ малы таты, поўзаў па разорных зусім так, як гэта робіць цяпер наталліны дзеці. Яна абвела вачыма хату, ёй стала шкада ўсёго гэтага, шкада стала Арцёма. Але так было нядаўта. Хапелі купіць кавалкам паркалю яе, маці. Каб яна маўчала, каб, як ён, стала манюхай, злучыцца.

— Не, — упэўнена прагаварыла Тэжля. — Я з табой жыць не хочу. Калі ў цябе ёсць розум, дык адумайся — у цябе-ж жонка, дзеткі — сям'я. Я нічога супраць іх не маю — вунь як дружу з Наталляй. Яна — не ты, яна добрая жанчына. Толькі скажу табе яшчэ — крыўдуй, не крыўдуй, а я скажу да твайго начальства і раскажу яму пра ўсе гэтыя твае хітрыкі.

Тэжля падзяляла з табурэта і сказала:

— Не, сыне, калі ўжо ты залумай жыць асобна, то і жыць. А мне не патрэбны ні тыя соткі, ні гэтыя твае абнова. Бач, чым уздумай дагэдаць. Паркалем.

Арцём раптам пабляднеў і спыніўся сярод хаты.

— Вы гэта сур'ёзна? — спалохана запытаўся ён, і голас яго задрожэў.

Відаць, і яму ўспомнілася дзяцінства, матчына ласкавая рука, і колішняя любоў да маці зноў загаралася ў ім.

— Што вы, мама, — таропка прагаварыў ён. — Хіба можна? Калі ўжо вы не хочаце тых сотак, дык давайце аддадзім іх назад у калас. Скажам, што памыліся. Толькі не выязджайце. Хіба-ж я такі, каб праганяць маці?

На яго вачы яна бачыла слёзы, яго вусны шпарка і многа гаварылі, і на нейкі час да яе пачалі закрадацца раззаты. Перад яе вачыма паўстаў двор, знаёмы не адлі дзесятка год, на якім яна можа хадзіць з заплюшчанымі вачыма, успомнілася, як садзілі некалі сад, а ён, Арцём, яшчэ малы таты, поўзаў па разорных зусім так, як гэта робіць цяпер наталліны дзеці. Яна абвела вачыма хату, ёй стала шкада ўсёго гэтага, шкада стала Арцёма. Але так было нядаўта. Хапелі купіць кавалкам паркалю яе, маці. Каб яна маўчала, каб, як ён, стала манюхай, злучыцца.

— Не, — упэўнена прагаварыла Тэжля. — Я з табой жыць не хочу. Калі ў цябе ёсць розум, дык адумайся — у цябе-ж жонка, дзеткі — сям'я. Я нічога супраць іх не маю — вунь як дружу з Наталляй. Яна — не ты, яна добрая жанчына. Толькі скажу табе яшчэ — крыўдуй, не крыўдуй, а я скажу да твайго начальства і раскажу яму пра ўсе гэтыя твае хітрыкі.

Старая Тэжля падзяляла з табурэта і сказала:

— Не, сыне, калі ўжо ты залумай жыць асобна, то і жыць. А мне не патрэбны ні тыя соткі, ні гэтыя твае абнова. Бач, чым уздумай дагэдаць. Паркалем.

Арцём раптам пабляднеў і спыніўся сярод хаты.

— Вы гэта сур'ёзна? — спалохана запытаўся ён, і голас яго задрожэў.

Відаць, і яму ўспомнілася дзяцінства, матчына ласкавая рука, і колішняя любоў да маці зноў загаралася ў ім.

— Што вы, мама, — таропка прагаварыў ён. — Хіба можна? Калі ўжо вы не хочаце тых сотак, дык давайце аддадзім іх назад у калас. Скажам, што памыліся. Толькі не выязджайце. Хіба-ж я такі, каб праганяць маці?

На яго вачы яна бачыла слёзы, яго вусны шпарка і многа гаварылі, і на нейкі час да яе пачалі закрадацца раззаты. Перад яе вачыма паўстаў двор, знаёмы не адлі дзесятка год, на якім яна можа хадзіць з заплюшчанымі вачыма, успомнілася, як садзілі некалі сад, а ён, Арцём, яшчэ малы таты, поўзаў па разорных зусім так, як гэта робіць цяпер наталліны дзеці. Яна абвела вачыма хату, ёй стала шкада ўсёго гэтага, шкада стала Арцёма. Але так было нядаўта. Хапелі купіць кавалкам паркалю яе, маці. Каб яна маўчала, каб, як ён, стала манюхай, злучыцца.

— Не, — упэўнена прагаварыла Тэжля. — Я з табой жыць не хочу. Калі ў цябе ёсць розум, дык адумайся — у цябе-ж жонка, дзеткі — сям'я. Я нічога супраць іх не маю — вунь як дружу з Наталляй. Яна — не ты, яна добрая жанчына. Толькі скажу табе яшчэ — крыўдуй, не крыўдуй, а я скажу да твайго начальства і раскажу яму пра ўсе гэтыя твае хітрыкі.

Позна вечарам Панас і Тэжля перанеслі на калёсы сваю скрыню, скаркі-такія пакыткі. Арцём не паказваўся. Ляжаў дома на палаціх, павярнуўшыся да сцяны, па прычыцы абдумваючы, як-бы затушыць гэты жар. Не можа-ж быць, каб і з такога тупіка ды не знайшлося выйсца.

— Я, мама, буду да вас заходзіць, — казала між тым на развітанне Наталля. — Будзем жыць, як некалі.

— Добра, — пагадзілася Тэжля.

— А можа ён памалу адумаецца! — уставіў свае слова Панас.

— Хто-ж яго ведае, — уздыхнула Тэжля. — Можа і адумаецца. Толькі скажу праду: неўвечы ён чалавек, манюха. А можа цяпер і адумаецца.

— Павінен адумацца, — упэўнена сказала раптам Наталля.

Васна ішла наперад. Цёплыя зоры свяцілі з чеба...

Тэжля падзяляла з табурэта і сказала:

— Не, сыне, калі ўжо ты залумай жыць асобна, то і жыць. А мне не патрэбны ні тыя соткі, ні гэтыя твае абнова. Бач, чым уздумай дагэдаць. Паркалем.

Арцём раптам пабляднеў і спыніўся сярод хаты.

— Вы гэта сур'ёзна? — спалохана запытаўся ён, і голас яго задрожэў.

Відаць, і яму ўспомнілася дзяцінства, матчына ласкавая рука, і колішняя любоў да маці зноў загаралася ў ім.

— Што вы, мама, — таропка прагаварыў ён. — Хіба можна? Калі ўжо вы не хочаце тых сотак, дык давайце аддадзім іх назад у калас. Скажам, што памыліся. Толькі не выязджайце. Хіба-ж я такі, каб праганяць маці?

На яго вачы яна бачыла слёзы, яго вусны шпарка і многа гаварылі, і на нейкі час да яе пачалі закрадацца раззаты. Перад яе вачыма паўстаў двор, знаёмы не адлі дзесятка год, на якім яна можа хадзіць з заплюшчанымі вачыма, успомнілася, як садзілі некалі сад, а ён, Арцём, яшчэ малы таты, поўзаў па разорных зусім так, як гэта робіць цяпер наталліны дзеці. Яна абвела вачыма хату, ёй стала шкада ўсёго гэтага, шкада стала Арцёма. Але так было нядаўта. Хапелі купіць кавалкам паркалю яе, маці. Каб яна маўчала, каб, як ён, стала манюхай, злучыцца.

— Не, — упэўнена прагаварыла Тэжля. — Я з табой жыць не хочу. Калі ў цябе ёсць розум, дык адумайся — у цябе-ж жонка, дзеткі — сям'я. Я нічога супраць іх не маю — вунь як дружу з Наталляй. Яна — не ты, яна добрая жанчына. Толькі скажу табе яшчэ — крыўдуй, не крыўдуй, а я скажу да твайго начальства і раскажу яму пра ўсе гэтыя твае хітрыкі.

Тэжля падзяляла з табурэта і сказала:

— Не, сыне, калі ўжо ты залумай жыць асобна, то і жыць. А мне не патрэбны ні тыя соткі, ні гэтыя твае абнова. Бач, чым уздумай дагэдаць. Паркалем.

Арцём раптам пабляднеў і спыніўся сярод хаты.

— Вы гэта сур'ёзна? — спалохана запытаўся ён, і голас яго задрожэў.

Відаць, і яму ўспомнілася дзяцінства, матчына ласкавая рука, і колішняя любоў да маці зноў загаралася ў ім.

— Што вы, мама, — таропка прагаварыў ён. — Хіба можна? Калі ўжо вы не хочаце тых сотак, дык давайце аддадзім іх назад у калас. Скажам, што памыліся. Толькі не выязджайце. Хіба-ж я такі, каб праганяць маці?

На яго вачы яна бачыла слёзы, яго вусны шпарка і многа гаварылі, і на нейкі час да яе пачалі закрадацца раззаты. Перад яе вачыма паўстаў двор, знаёмы не адлі дзесятка год, на якім яна можа хадзіць з заплюшчанымі вачыма, успомнілася, як садзілі некалі сад, а ён, Арцём, яшчэ малы таты, поўзаў па разорных зусім так, як гэта робіць цяпер наталліны дзеці. Яна абвела вачыма хату, ёй стала шкада ўсёго гэтага, шкада стала Арцёма. Але так было нядаўта. Хапелі купіць кавалкам паркалю яе, маці. Каб яна маўчала, каб, як ён, стала манюхай, злучыцца.

— Не, — упэўнена прагаварыла Тэжля. — Я з табой жыць не хочу. Калі ў цябе ёсць розум, дык адумайся — у цябе-ж жонка, дзеткі — сям'я. Я нічога супраць іх не маю — вунь як дружу з Наталляй. Яна — не ты, яна добрая жанчына. Толькі скажу табе яшчэ — крыўдуй, не крыўдуй, а я скажу да твайго начальства і раскажу яму пра ўсе гэтыя твае хітрыкі.

Позна вечарам Панас і Тэжля перанеслі на калёсы сваю скрыню, скаркі-такія пакыткі. Арцём не паказваўся. Ляжаў дома на палаціх, павярнуўшыся да сцяны, па прычыцы абдумваючы, як-бы затушыць гэты жар. Не можа-ж быць, каб і з такога тупіка ды не знайшлося выйсца.

— Я, мама, буду да вас заходзіць, — казала між тым на развітанне Наталля. — Будзем жыць, як некалі.

— Добра, — пагадзілася Тэжля.

— А можа ён памалу адумаецца! — уставіў свае слова Панас.

— Хто-ж яго ведае, — уздыхнула Тэжля. — Можа і адумаецца. Толькі скажу праду: неўвечы ён чалавек, манюха. А можа цяпер і адумаецца.

— Павінен адумацца, — упэўнена сказала раптам Наталля.

Васна ішла наперад. Цёплыя зоры свяцілі з чеба...

Тэжля падзяляла з табурэта і сказала:

— Не, сыне, калі ўжо ты залумай жыць асобна, то і жыць. А мне не патрэбны ні тыя соткі, ні гэтыя твае абнова. Бач, чым уздумай дагэдаць. Паркалем.

Арцём раптам пабляднеў і спыніўся сярод хаты.

— Вы гэта сур'ёзна? — спалохана запытаўся ён, і голас яго задрожэў.

Відаць, і яму ўспомнілася дзяцінства, матчына ласкавая рука, і колішняя любоў да маці зноў загаралася ў ім.

— Што вы, мама, — таропка прагаварыў ён. — Хіба можна? Калі ўжо вы не хочаце тых сотак, дык давайце аддадзім іх назад у калас. Скажам, што памыліся. Толькі не выязджайце. Хіба-ж я такі, каб праганяць маці?

На яго вачы яна бачыла слёзы, яго вусны шпарка і многа гаварылі, і на нейкі час да яе пачалі закрадацца раззаты. Перад яе вачыма паўстаў двор, знаёмы не адлі дзесятка год, на якім яна можа хадзіць з заплюшчанымі вачыма, успомнілася, як садзілі некалі сад, а ён, Арцём, яшчэ малы таты, поўзаў па разорных зусім так, як гэта робіць цяпер наталліны дзеці. Яна абвела вачыма хату, ёй стала шкада ўсёго гэтага, шкада стала Арцёма. Але так было нядаўта. Хапелі купіць кавалкам паркалю яе, маці. Каб яна маўчала, каб, як ён, стала манюхай, злучыцца.

— Не, — упэўнена прагаварыла Тэжля. — Я з табой жыць не хочу. Калі ў цябе ёсць розум, дык адумайся — у цябе-ж жонка, дзеткі — сям'я. Я нічога супраць іх не маю — вунь як дружу з Наталляй. Яна — не ты, яна добрая жанчына. Толькі скажу табе яшчэ — крыўдуй, не крыўдуй, а я скажу да твайго начальства і раскажу яму пра ўсе гэтыя твае хітрыкі.

Тэжля падзяляла з табурэта і сказала:

— Не, сыне, калі ўжо ты залумай жыць асобна, то і жыць. А мне не патрэбны ні тыя соткі, ні гэтыя твае абнова. Бач, чым уздумай дагэдаць. Паркалем.

Арцём раптам пабляднеў і спыніўся сярод хаты.

— Вы гэта сур'ёзна? — спалохана запытаўся ён, і голас яго задрожэў.

Відаць, і яму ўспомнілася дзяцінства, матчына ласкавая рука, і колішняя любоў да маці зноў загаралася ў ім.

— Што вы, мама, — таропка прагаварыў ён. — Хіба можна? Калі ўжо вы не хочаце тых сотак, дык давайце аддадзім іх назад у калас. Скажам, што памыліся. Толькі не выязджайце. Хіба-ж я такі, каб праганяць маці?

На яго вачы яна бачыла слёзы, яго вусны шпарка і многа гаварылі, і на нейкі час да яе пачалі закрадацца раззаты. Перад яе вачы